

Штампарииа „Глас Крајине“ д. д. у Бањалуци 1919–1937

АПСТРАКТУМ: Рад даје основне информације о оснивању и раду Штампариие Глас Крајине д. д. у Бањалуци у периоду 1919–1937, као и о библиографији наслова (листова, часописа и књига) штампаних у овој штампарији.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Штампарииа Глас Крајине, дионичарско друштво, Народна радикална странка, Бањалука, библиографија, штампа, књиге

Оснивање и рад

Оснивање Штампариие Глас Крајине д. д. започело је у мају 1919, када је Привремени окружни одбор за организацију Народне радикалне странке у Босанској Крајини на челу са Костом Мајкићем упутио Земаљској влади за Босну и Херцеговину „правила за оснивање дионичарског подuzeћа“. Ово дионичарско друштво планирало је да издаје радикалски орган за Босанску Крајину под називом *Глас Крајине*. За функционисање друштва и листа био је обезбјеђен капитал у износу од 200.000 круна. Ова правила била су слична онима за издавање Кочићевог листа *Отаџбина*.¹

Рјешењем Министарства трговине и индустрије Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца од 25. августа 1919. одобрено је Николи Вучковићу и друговима, као представницима Привременог окружног одбора Народне радикалне странке у Бањалуци, да у року од годину дана приступе оснивању политичко-просвјетног дионичарског друштва за издавање новина и књига под називом *Глас Крајине*. Министарство је овластило Земаљску владу за Босну и Херцеговину у Сарајеву да потврди правила друштва. Због непоштивања законске процедуре и временских рокова Министарство трговине и индустрије, односно Одјељење за Босну и Херцеговину, продужавало је два пута (8. септембра 1920. и 17. августа 1922) дозволу за оснивање дру-

---

¹ *Гласник Одбора за организацију Народне радикалне странке*, Бањалука, год. 1, бр. 24, 6. октобар 1919. Кочићева *Отаџбина* излазила је у Бањалуци од 28. јуна 1907. до 27. марта 1908.

штва. Након дужих припрема, оснивачи су 7. децембра 1922. одржали конститутивну главну скупштину *Гласа Крајине дионичарског друштва* у Бањалуци. За разлику од претходне двије,² ова скупштина је била у складу са законом, те су надлежне власти 17. марта 1923. дефинитивно одобриле оснивање друштва и његова правила. Друштво је уписано у трговачки регистар и почело је са радом.³ *Штампарија Глас Крајине д. д.* почела је рад прије званичног одобрења власти. Прву књигу је, највјероватније, штампала 1919. године.⁴

Дионичарско друштво *Глас Крајине* основано је у циљу издавања књига и новина, те бављења штампарским и књижарским пословима. Печат друштва био је овалног облика са написом: „*Глас крајине*“ д. д. у Бањој Луци. Пословни језик друштва био је „српски са оба писма“. Друштво је било „обавезно да без зараде штампа званични орган Народне Радикалне Странке за Босанску Крајину, ако се и када се буде такав орган издавао, а у случају његова неиздавања, и други радикални лист, који би се за наведени крај издавао у циљу помагања Народне Радикалне Странке“. Према *Правилима Гласа Крајине*, дионичарско друштво је било власник и издавач листа *Глас Крајине*.⁵

Основни капитал (дионичарска главница) друштва износио је 50.000 динара, подјелењих у 2.000 дионица, свака по 25 динара номиналне вриједности. Дионичарска главница се, уз претходно одобрење надлежне власти, могла повисити за 100.000 динара.⁶

Органи друштва били су: Главна скупштина, Управни одбор и Надзорни одбор. Главној скупштини могли су присуствовати сви дионичари који положи своје дионице на благајни друштва или мјесту, које одреди управа друштва бар три дана прије састанка главне скупштине. Одлуке главне скупштине биле су правоваљане када јој, осим управног одбора, присуствује најмање још 40 дионичара. Главним скупштинама које су доносиле битне одлуке по рад друштва (нпр. „гдје се рјешава о престанку и ликвидацији друштва, о измјени правила, смањењу или повишењу основне главнице или о сједињењу са другим којим друштвом“) морало је присуствовати најмање 50% дионичара. Све одлуке доношене су релативном већином гласова, тај-

² Прву конститутивну главну скупштину акционара *Глас Крајине д.д. за издавање књига и новина* конзорциј оснивача одржао је 10. априла 1921, а другу 18. јуна 1922. Због непоштивања законске процедуре и временских рокова власти нису одобриле рад ових скупштина. – Бојан Стојнић, *Штампа и штампарије у Бањалуци (до 1941)*, Бањалука 2006, 204.

³ Архив Србије и Црне Горе (даље: АЈ), 65-1101-2085.

⁴ Ради се о књизи: Милош П. Крагуљевић, *Уздаси*, Бања Лука [1919]. Као штампар на књизи је означена *Радикална штампарија*. Вјероватно се ради о штампарји *Глас Крајине д.д.*

⁵ АЈ, 65-1101-2085, *Правила Гласа Крајине, дионичарског друштва у Бањој Луци* (даље: *Правила Гласа Крајине*).

⁶ *Правила Гласа Крајине*.

ним гласањем. Одлуке и закључци главне скупштине били су обавезујући за све дионичаре. Главна скупштина је могла бити редовна и ванредна. Редовна главна скупштина одржавана је сваке године најкасније до мјесеца маја. Ванредну главну скупштину сазивао је, према потреби, управни или надзорни одбор. Редовној и ванредној скупштини предсједавао је предсједник или потпредсједник управног одбора, а ако су они били одсутни скупштина је сама бирала предсједника.⁷

Управни одбор је био извршни орган друштва и састојао се од осам чланова, које је бирала главна скупштина на годину дана из реда дионичара и то шест из мјеста и два са стране. Чланови Управног одбора су на првој сједници након редовне главне скупштине бирали су из своје средине: предсједника, потпредсједника, тајника и благајника.⁸ Предсједник УО *Гласа Крајине* д. д. у 1923. години био је Вукосав Груберовић.⁹

Надзорни одбор је био контролни орган друштва. Састојао се од четири лица, која је бирала главна скупштина на једну годину из реда дионичара и то три из мјеста и једног са стране. Надзорни одбор бирао је из своје средине предсједника и потпредсједника, одмах послѣ главне скупштине.¹⁰

Друга редовна скупштина *Штампарџе Глас Крајине* д. д. одржана је 11. маја 1924. у просторијама старе српске школе у Бањалуци. На скупштини је „што по пуномоћницима што лично заступано 313 акција и 33 акционара“. Скупштини су присуствовали: Ђорђо Кнежевић (40 акција); Душан Дардић (79); Атанасије Куљић (4); Вукосав Груберовић (10) и опуномоћен од: Ристе П. Костића (10) и Васе Мисите (5); Ахмедага Делић (2); др Тодор Лазаревић (10) и опуномоћен од: Јове Давидовића (10), Јове Бузацића (1), Јована Самарцића (5), Милана Ступара (2), Саве Бузацића (5) и Спасе Обрадовића (2); Милан Курузовић (3); Стојан Бијелић (1); Светозар Курузовић (3) и опуномоћен од: Милана Ј. Штековића (10); Коста Мајкић (2); Нико Мајкић (5) и опуномоћен од: Милана Цвјетана (10), Марка Ливњаковића (20), Тодора Зрнића (1) и Димитрија Јакшића (2); Замфо Билбија (1); Васо Лазић (2) и опуномоћен од: Радивоја Дукића (2) и Јове Поповића (2); Јово С. Вујић (5); Томо Мирковић (50); Љубомир Р. Димитријевић (2); Саво Самарција (1); Душан Пувачић (6 акција). На приједлог Управног одбора скупштина је донијела одлуку да се дионичарска главница повиси за 100.000 динара, те је она износила 150.000 динара. Министарство трговине и индустрије је 2. октобра 1924. одобрило повећање дионичарске главнице. Изабрани су нови Управни и Надзорни одбор. За чланове Управног одбора изабрани су: др Тодор Лазаревић (предсједник), Лазар Ј. Јањетовић, Перо Благојевић, Нико Мајкић, Атанасије Куљић и Милан Цвјетан из Бањалуке,

---

⁷ Исто.

⁸ Исто.

⁹ АЈ, 65-1101-2085.

¹⁰ *Правила Гласа Крајине.*

Стјепо Кобасица из Сарајева и Јово Давидовић из Босанског Новог. У нови Надзорни одбор изабрани су: Коста Мајкић, Стојан Бијелић и Тихомир Којдић из Бањалуке и Богдан Бабић из Сарајева. Благајник друштва био је Светозар Курузовић, а тајник Милан Цвјетан. Друштво су заступали (потписивали) заједнички чланови УО др Тодор Лазаревић и Милан Цвјетан.¹¹

Дионичарско друштво *Глас Крајине* било је добро организована штампарија средњег капацитета. Друштво је до 1937. године одржало 15 редовних акционарских скупштина на три локације у граду: у Пашићевој улици, на Друму краља Петра Другог и на Булевару краља Александра.¹² Поред различитог ситног штампаног материјала, у *Штампарији Глас Крајине д. д.* штампано је 12 листова и 16 књига мањег формата и обима (извјештаји, реферати, говори, правила, збирке пјесама и сл.). Штампарију је након 1937. године од Народне радикалне странке купио књижар Милан Узелац, који јој је промијенио име у *Штампарија М. Узелца*.

Библиографија штампаних наслова

I. ШТАМПА (ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ)

1. ОТАЏБИНА : недељник за политику, просвету и привреду / уређује Редакциони одбор; одговорни уредници Богдан Станковић, Ђоко Бркић, Шпиро Боцарић. – Год. 1, бр. 1 (26. 08. 1923) – Год. 3 (03. 10. 1925). – Бања Лука : Демократска странка, Самостална демократска странка у Босни и Херцеговини, 1923–1925 (Бања Лука : С. Угреновић и синови, Душан Угреновић, Глас Крајине д. д.). – 54 цм

Недјељно (суботом). - Ћирилицом и латиницом

Изашао 161 број.

Излазила као орган Демократске странке, односно Самосталне демократске странке у Босни и Херцеговини.

2. ГЛАС КРАЈИНЕ : орган Радикалне странке за Босанску Крајину / власник и уређивач за Редакциони одбор Коста Мајкић, Драгутин Димовић; одговорни уредник Душан Сабљић. – Год. 1, бр. 1 (06. 01. 1925) – Год. 1, бр. 10 (12. 02. 1925). – Бања Лука : Радикална странка, 1925 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 54 цм (фолио)

Два пута недјељно (уторком и петком)

Изашло десет бројева.

Каснији поднаслов: Радикални лист за националну политику

3. ЈЕДИНСТВО : политичко-информативни лист / власник, издавач и уредник Урош Јовановић. – Год 1, бр. 1 (1925). – Бања Лука : У. Јовановић, 1925–1926 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 54 цм (фолио)

---

¹¹ АЈ, 65-1101-2085.

¹² Ђорђе Микић, *Бања Лука – Култура грађанског друштва*, Бањалука 2004, 158.

Недјељно (нередовно). – Ћирилицом и латиницом

4. ОБЛАСНА ПОЛИТИКА : политичко-информативни лист / уређује Редакциони одбор; власник и одговорни уредник Душан Дардић. – Год. 1, бр. 1 (10. 12. 1926) – (23. 05. 1927). – Бања Лука : Душан Дардић, 1926–1927 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 54 цм (фолио)

Недјељно (уторком)

Изашло 14 бројева.

Ишла као изборни лист Народне радикалне странке.

5. ЗМИЈАЊЕ : културно-књижевни часопис / уређује Одбор; власник и одговорни уредник Стеван Глиговић. – Год. 1, бр. 1 (01. 01. 1927) – (01. 02. 1927). – Бања Лука : Културно друштво „Змијање“, 1927 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 22 цм (октав)

Мјесечно. – Ћирилицом и латиницом

Ишла само два броја.

6. ГЛАС БОСНЕ : независан недељни политички лист / власник, главни и одговорни уредник Драган Голуб. – Год. 1, бр. 1 (28. 06. 1927) – (29. 01. 1928). – Бања Лука : Конзорциј „Глас Босне“, 1927–1928 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 54 цм (фолио)

Недјељно (недјељом). – Ћирилицом и латиницом

Изашло 25 бројева.

Ишла као орган дисидентске групе радикала присталица Веље Вукићевића из Врбаске области.

7. НОВСКА ОСА : шаливи лист / власник и одговорни уредник Сергије Грбић. – Год. 1, бр. 1 (11. 12. 1927) – (27. 10. 1928). – Босански Нови : Сергије Грбић, 1927–1928 (Бања Лука : Глас Крајине д. д., Приједор : Вучен Штрбац, Сисак : S. Jünkera). – кварт

Повремено. – Ћирилицом и латиницом

Изашло седам бројева.

8. СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ВРБАСКЕ ОБЛАСТИ : званични орган Обласног одбора Врбаске области / уредници Коста Ђебић-Марушић, Иван М. Скарић. – Год. 1, бр. 1 (15. 02. 1928) – (15. 11. 1929). – Бања Лука : Обласни одбор Врбаске области, 1928–1929 (Бања Лука : Глас Крајине д. д., Душан Угреновић, Браћа Јакшић, Звонимир Јовић и Комп). – 32 цм

Петнаестодневно. – Ћирилицом и латиницом

Изашло 43 броја.

Од 1. јуна 1929. промијенио назив у Службени лист Обласне Самоуправне Области Врбаске. – Наслиједио га Службени лист Врбаске бановине.

9. NAŠA PRAVDA : политичко-информативни лист / glavni i odgovorni urednik Rifat Džinić; vlasnik i izdavač Hamdija Afgan. – Год. 1, бр. 1 (24.

06. 1928) – бр. 3 (22. 07. 1928). – Бања Лука : Н. Афан, 1928 (Бања Лука : Глас Крајине д. д., Звонимир Јовић и друг). – 46 цм (фолио)

Недјељно (недјељом)

Изашла три броја.

Ишла као орган Југославенске муслиманске организације (ЈМО).

10. ГЛАС ВРБАСКЕ БАНОВИНЕ : политичко-информативни лист / власник, издавач и уредник Драган Голуб. – Год. 1, бр. 1 (10. 11. 1929) – Год. 2, бр. 17 (02. 03. 1930). – Бања Лука : Д. Голуб, 1929–1930 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 54 цм (фолио)

Недјељно (недјељом). – Тирилицом и латиницом

Ишло 17 бројева.

11. СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ВРБАСКЕ БАНОВИНЕ : званични орган Краљевске банске управе Врбаске бановине / уредници Крста Кузмановић, Ђура С. Билчевић, Божидар Весић; власник Краљевска банска управа Врбаске бановине. – Год. 1, бр. 1 (15. 12. 1929) – (06. 04. 1941). – Бања Лука : Краљевска банска управа Врбаске бановине, 1929–1932 (Бања Лука : Глас Крајине д. д., Душан Угреновић, Браћа Јакшић, Звонимир Јовић и Комп). – 49 цм

Недјељно („једанпут недељно, а по потреби и више пута“). – Тирилицом и латиницом

Од 1. децембра 1932. излазио као службени додаток Врбаским новинама, а 2. марта 1933. промијенио назив у Службени лист Краљевске банске управе Врбаске бановине.

12. ШТИПАВАЦ : шаљиви лист / за власника и издавача испред Конзорција „Штипавац“ Леон Мандровић; одговорни уредник Дервиш Нуркић. – Год. 1, бр. 1 (19. 03. 1931) – (1933). – Бања Лука : Л. Мандровић, 1931–1933 (Бања Лука : Глас Крајине д. д., Звонимир Јовић и Ко, Врбас). – квартал

Недјељно (повремено). – Тирилицом и латиницом

II. КЊИГЕ

1. КРАГУЉЕВИЋ, Милош П.

Уздаси : (Пјесме) / Милош П. Крагуљевић. – Бања Лука : s. n., [1919] (Бања Лука : Радикална штампарија). – 40 стр. ; 15 цм

2. СТОЈНИЋ, Стојан

Палба батеријом : Успомене једног малог гимназисте ... / Остоја Боснић. – Бања Лука : Остоја Боснић, 1922 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 61 стр. ; 16 цм

Право име аутора је Стојан Стојнић.

3. ЗУРУНИЋ, Тошо

Говор Др. Тоше Зурунића на сијелу Нар[одне] радикалне странке у Санском Мосту на св. Три Јерарха, 1923. – Бања Лука : с. н., 1923 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 15 стр. ; 23 цм

4. ЦАФЧИЋ, Ибрахим

Inspekcija rada i radnički povjerenici : Referat sa I konferencije radničkih povjerenika održane 6. aprila 1924. / Ibrahim Džafčić; predgovor Jovo Jakšić, sekretar Radničke komore. – Banja Luka : с. н., 1924 (Banja Luka : Glas Krajine d. d.). – 50 стр. ; 16 цм

5. ПРВА БАЊАЛУЧКА ШТЕДИОНИЦА ДИОНИЧАРСКО ДРУШТВО

Извјештај о раду у XXXI пословној години 1924 / Прва Бањалучка штедионица дионичарско друштво. – Бања Лука : с. н., [1925] (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 13 стр. ; 30 x 23 цм

Наслови на корицама и насловној страни ћирилицом и латиницом.

6. ГЛИГОВИЋ, Стеван

Kroz sutone : pesme / Stevan Gligović. – Banja Luka : Stevan Gligović, 1926 (Banja Luka : Glas Krajine d. d.). – 46 стр. ; 19 цм

7. ВЕДЕРЕМО, М. А.

Ko je zaljubljen? : šala u 1 činu / M. A. Vedermo. – Banja Luka : с. н., 1926 (Banja Luka : Glas Krajine d. d.). – 50 стр. ; 16 цм

8. ГРУЈИЋ, Драг[омир] Ј.

Улога учитеља у просветном и привредном подизању села / инг. агр. Драг. Ј. Грујић, проф. – 2 изд. – Бања Лука : с. н., 1927 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 15 стр. ; 16 цм

9. ШЕРЕМЕТ, Акиф

Dr Jovan Skerlić : (Historija književnosti : Kritike : Teorija književnosti) / Akif Šeremet, prof. – Banja Luka : с. н., 1929 (Banja Luka : Glas Krajine d. d.). – 62 стр. ; 23 цм

10. ВАЊИЧЕК, Јиндре

Просте вежбе : њихова подела и терминологија / Др. Јиндра Вањичек; превео с чешког Миливој Милетић. – Бања Лука : Технички одбор Соколске жупе „Петра Мркоњића“, 1929 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 20 стр. ; 19 цм

11. ГРАДСКА ОПШТИНА. БАЊА ЛУКА

Правилник и цијеник о побирању општинских даћа на подручју града Бање Луке / Градска општина. – Бања Лука : с. н., 1930 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 31 стр. ; 20 цм

Наслов на корицама: Правилник и цијеник гледе побирања општинских даћа у општини Бање Луке у години 1930.

12. РЕАЛНА ГИМНАЗИЈА. БАЊА ЛУКА

Тридесет пети Извјештај Државне реалне гимназије у Бањој Луци објављен на крају школске 1929/30. године. – Бања Лука : Државна реална гимназија, 1930 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 45 стр. ; 23 цм

Ћирилицом и латиницом

13. ВРБАСКА БАНОВИНА. БАНСКА УПРАВА. БАЊА ЛУКА

Правилник о употреби народне снаге за грађење и одржавање самоуправних путева у Врбаској бановини : Правилник о унутрашњем раду и пословању среских одбора у Врбаској бановини. – Бања Лука : Банска управа, 1930 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 32 стр. ; 16 цм

14. ПРВА БАЊАЛУЧКА ШТЕДИОНИЦА (ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО)

Izvjestaj o radu u XXXVII poslovnoj godini 1930 / Prva Banjalučka štedionica (d. d.). – Banja Luka : s. n., 1931 (Banja Luka : Glas Krajine d. d.). - 11 стр. ; 31 x 23 цм

Наслов на корицама и насловној страни ћирилицом и латиницом.

15. УДРУЖЕЊЕ БАНОВИНСКИХ ЧИНОВНИКА И СЛУЖБЕНИКА
ВРБАСКЕ БАНОВИНЕ. БАЊА ЛУКА

Правила Удружења бановинских чиновника и службеника Врбаске бановине у Бањој Луци. – Бања Лука : s. n., 1932 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 15 стр. ; 17 цм

16. ЂУКИЋ, Јово-Босанац

Најновије песме посвећене Њ. В. Краљу Петру II пригодом ступања на престо / Јово Ђукић-Босанац. – Бања Лука : Јово Ђукић-Босанац, 1935 (Бања Лука : Глас Крајине д. д.). – 16 стр. ; 16 цм